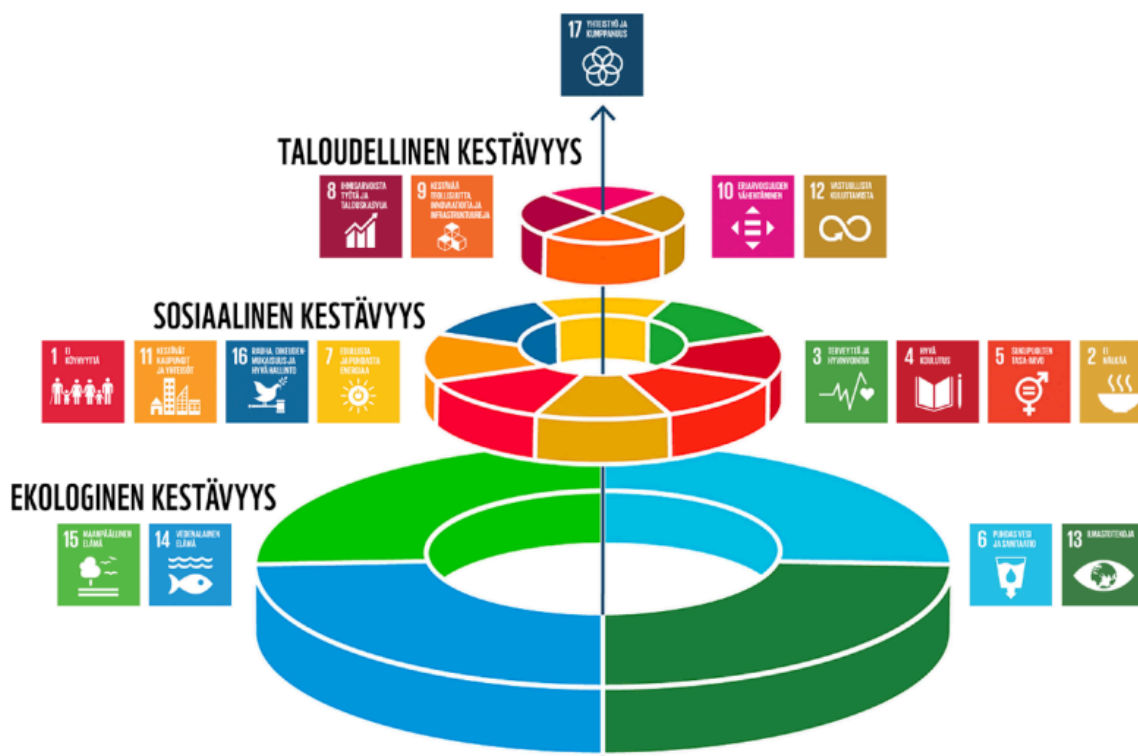

3. SÄÄDÖKSET JA MÄÄRÄYKSET, STRATEGIAT JA OHJEET

Ympäristökasvatus on laaja käsite, johon vaikuttaa kansainvälisesti sovitut tavoitteet, kansalliset lait ja määräykset, kuntakohtaiset sitoumukset ja linjaukset, koulujen omat suunnitelmat ja viime kädessä vielä yksilön omat valinnatkin. On hyvä olla tietoinen, että nämä kaikki tasot koskevat kouluja ja että kasvatusala on avainasemassa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

3.1. KANSAINVÄLINEN TASO

Agenda 2030 hääkakkumalli, Stockholm Resilience Centre.

Agenda 2030

Maailman kaikkien maiden kestävän kehityksen työtä ohjaa vuonna 2015 YK:ssa sovittu kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma. Se tähtää köyhyyden poistamiseen ja hyvinvoinnin turvaamiseen ympäristölle kestävällä tavalla. Kun sen 17 tavoitetta esitetään hierarkkisessa järjestyksessä (hääkakkumalli), havaitaan ekologisen kestävyysmerkin merkitys muiden perustana.

[LUE LISÄÄ ->](#)

Agenda 2030 -tiekartta

Unescon laatiman tiekartan tarkoituksena on edistää kestävä kehitystä oppilaitosten toimintakulttuurissa. Siinä nostetaan esiin kasvattajien valmiuksien kehittäminen, oppimisympäristöjen muuttaminen ja nuorten voimaannuttaminen ja osallistaminen.

[LUE LISÄÄ ->](#)

Unescon opas kestävyyskasvatukseen

Unesco ylläpitää kestävyyskasvatuksen sivustoa, josta löytyy kattavaa tietoa ja vinkkejä siitä, miten ympäristökasvatusta edistetään maailmalla.

[LUE LISÄÄ ->](#)

3.2. KANSALLINEN TASO

Perusopetuslaki 628/1998:

“Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.”

Valtioneuvoston asetus 422/2012

“Opetuksella tuetaan oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi, luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistetään kestävästä kehitystä.”

Tiekartta kestävään tulevaisuuteen:

Opetushallituksen tiekartassa kestävä tulevaisuuden opetus nähdään elinikäisen oppimisen osana ja laadukkaan koulutuksen edellytyksenä. Se painottaa opetuksen kolmea tavoitekokonaisuutta:

Kognitiivinen tavoite: oppija ymmärtää kestävyiden haasteita ja monimutkaista luonnetta sekä tutkii ristiriitaisia ja vaihtoehtoisia selityksiä.

Sosioemotionaalinen tavoite: oppija rakentaa kestävyttä tukevia perusarvoja ja asenteita.

Toiminnallinen tavoite: oppija sisäistää käytännön toimia kestävä muutoksen aikaan-saamiseksi henkilökohtaisella, yhteiskunnallisella ja poliittisella tasolla.

LUE LISÄÄ ->

Kestävä tulevaisuus -opas:

Opetushallitus on luonut opettajille oppaan, jossa tarjotaan tietoa ja tukea kestävyiden opetukseen. Opas sisältää kestävä kehitystä avaavan sisällön lisäksi neuvoja, materiaaleja ja tapausesimerkkejä.

LUE LISÄÄ ->

Opetussuunnitelman perusteet

Niina Mykrä on väitöskirjatutkimuksessaan 2021 perehtynyt tarkasti opetussuunnitelmaan. Kestävyysasiat mainitaan 144 kertaa sekä yleisohjeistuksessa, että vaihtelevassa määrin oppiaineiden tavoitteissa.

LUE LISÄÄ ->

JOKAISENOIKEUDET

Suomessa jokaisella ihmisellä on oikeus käyttää luontoa riippumatta siitä, kuka omistaa alueen. Opettaja voi viedä luokan metsään kysymättä maanomistajan lupaa, mutta siellä ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle. Avotulen tekoon tarvitaan aina maanomistajan lupa.

LUE LISÄÄ ->

3.3. OPETUSSUUNNITELMA OHJAA OPETTAJAA YMPÄRISTÖKASVATAJAKSI

Perusopetuksen arvoperusta

“Perusopetuksen yksi neljästä perusarvosta on kestävän elämäntavan välttämättömyys. Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen. Ekososiaalisen sivistyksen johtoajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudella. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi. Ihmisellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden. Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.”

Jyväskylä nostaa vielä paikallisena lisäyksenä arvoperustaan kaupunkistrategian arvot eli resurssiviisauden.

Perusopetuksen tehtävä:

“Opetus edistää osallisuutta ja kestävää elämäntapaa. Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös kestävän kehityksen edistäminen. Asetuksessa 4§ korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina.”

Tavoitteet ja sisällöt eri oppiaineissa:

Kestävyyskasvatus on kirjattu vahvasti opetussuunnitelman arvopohjaan ja laaja-alaisiin tavoitteisiin, mutta myös vaihtelevassa määrin eri oppiaineiden tavoitteisiin. Tehokkainta on opetus, jossa samaa asiaa käsitellään eri tieteidenalojen näkökulmasta.

Toivoa ja toimintaa: kestävä kehitys eri oppiaineissa

Ops -koosteita teemoittain ja pohdintaa oppiaineittain (LYKE)

3.4. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN YMPÄRISTÖKASVATUKSEN NÄKÖKULMASTA

Ympäristökasvatuksen monipuolisuus antaa hyvät mahdollisuudet laaja-alaisten osaamistavoitteiden saavuttamiseen. Se on myös loppumaton lähde monialaisille oppimiskokonaisuuksille.

L7 on selkeästi kestävyyskasvatuksen oma tavoite, mutta muidenkin tavoitteiden kuvaukset sisältävät kestävään tulevaisuuteen kasvattamisen näkökulmia. Seuraavaan kuvaan on koottu tiivistelmät opetussuunnitelman kuvauksista ympäristökasvatuksen silmälasien läpi katsotuttuna.

LUE LISÄÄ ->

L1 Ympäristökasvatuksen menetelmät tukevat vahvasti tämän laajan tavoitteen saavuttamista.

L2 Oppilaita ohjataan arvostamaan elinympäristöään ja rakentamaan myönteistä ympäristösuhdetta. Kunnioitus muita ryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistuu kansainvälisen yhteistyön ja globaalien ympäristökysymysten kautta.

L7 . Koulu tarjoaa turvallisen yhteisön, jossa oppilaat voivat kehittyä vastuullisiksi aktiivisiksi kansalaisiksi. Perusopetuksessa vahvistetaan oppilaiden osallisuutta, kiinnostusta yhteisiin asioihin ja mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Oppilaat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat koulutyötä, oppivat vaikuttamista ja vastuullisuutta sekä harjoittelevat yhteistyötä, neuvottelua ja ristiriitojen ratkaisemista. Kestävää tulevaisuutta rakennetaan lisäämällä ymmärrystä menneisyydestä, visioimalla tulevaisuutta ja ymmärtämällä omien tekojen vaikutukset itseen, yhteisöön ja luontoon. Oppilaat saavat valmiuksia arvioida toimintatapoja ja muuttaa niitä kestäväksi tulevaisuutta rakentaviksi.

L3 Perusopetus tukee oppilaiden tulevaisuudenuskoa ja kestävästä elämäntapaa edistäviä taitoja. Oppilaita ohjataan vastuulliseen teknologian käyttöön, kuluttamiseen ja eettisten kysymysten pohtimiseen. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävä elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

L6 Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia yksilön vastuusta yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

L4 Monilukutaitoa kehitettäessä tarkastellaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä.

L5 Teknologiaa arvioidaan kestävä kehityksen näkökulmasta ja opitaan toimimaan vastuullisina kuluttajina.

3.5. RESURSSIVIISAS JYVÄSKYLÄ

“Meillä Jyväskylässä resurssiviisaus tarkoittaa kestävän arjen tekoja. Sitä, että pidämme yhdessä huolta ympäristöstämme ja hyvinvoinnistamme. Käytämme energiaa järkevästi ja tilamme taipuvat moneen käyttöön. Kompaktissa kaupungissamme on helppo liikkua fiksusti. Kulutamme vähemmän ja kierrätämme tehokkaasti. Luontoelämykset löytyvät läheltä.”

Jyväskylän kaupunkistrategian yksi neljästä kärjestä on resurssiviisaus. Sen edistämiseksi kaupungin valtuusto on hyväksynyt laajan Resurssiviisas Jyväskylä 2040 -ohjelman. Ekologisen kestävyys lisäämisen toivotaan näkyvän taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kasvuna. Kaupunki on tehnyt useita sitoumuksia kestävyys saralla, olemme mm. sitoutuneet luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen ja olemme Reilun kaupan kaupunki. Ohjelma päivitetään valtuustokausittain.

[LUE LISÄÄ ->](#)

Ohjelman seurantaan on kehitetty verkkopalvelu nimeltä Ympäristövahti. Se sisältää tavoitteita, toimenpiteitä, tehtäviä ja mittareita kaikille kaupungin palvelualoille, myös Kasvun ja oppimisen palveluille. Ne konkretisoituvat koulujen lukuvuosisuunnitelmissa.

[LUE LISÄÄ ->](#)

4.YMPÄRISTÖKASVATUS JYVÄSKYLÄSSÄ

Jyväskylän kaupungilla on 37 kouluyksikköä, joissa opiskelee päivittäin yli kymmenen tuhatta lasta ja nuorta. Vaikutuksemme kaupungin ekologiseen jalanjälkeen on merkittävä. Kasvatuksen avulla luomme kestävämpää tulevaisuutta. Kouluilla on myös suuri vaikutusmahdollisuus alueen asukkaisiin.

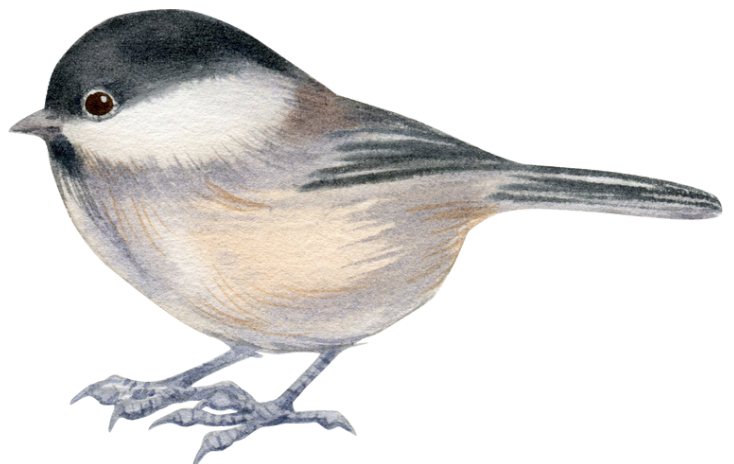
Kasvun ja oppimisen palvelualalle on luotu oma ympäristökäsikirja. Siinä sanotaan, että Jyväskylän kaupunki kasvattaa resurssiviisaita, kestävään tulevaisuuteen katsovia kaupunkilaisia. Vastuu ympäristöasioiden huomioon ottamisesta osana työtehtäviä kuuluu kaikille perusopetuksessa työskenteleville. Myös sidosryhmiltä ja yhteistyökumppaneilta edellytetään resurssiviisasta ja kestäväen kehityksen mukaista toimintaa.

Poliittinen päätöksenteko ohjaa kaikkea suunnittelua ja resurssinjakoa. Talousarvioon liittyvä käyttösuunnitelma ohjaa käytännön työtä yksiköissä. Koulu rakentaa annetuilla resursseilla oman toimintakulttuurinsa ja opettajat toteuttavat opetussuunnitelmaa.

Suorat ympäristönäkökohdat perusopetuksen toiminnassa ovat lämmön, sähkön, veden ja paperin kulutus, moottoriajoneuvolla ajon määrä, hankinnat ja tuotetun jätteen määrä. Näihin pureudutaan kouluissa kasvatuksen keinoin. Kestävä toimintakulttuuri edistää ekologisen jalanjäljen pienentymistä.

Syksyllä 2024 toteutettiin perusopetuksen kestäväen kehityksen kartoitus, jonka pohjalta hallinnon tasolle laadittiin ohjelma ympäristökasvatuksen ja koulujen resurssiviisauden tukemiseen.

Seuraavaksi esiteltyjen koulujen koskevien linjausten laadintaan on osallistunut Kasvun ja oppimisen palveluiden ympäristötyöryhmä ja hallinnon ympäristöyhdyshenkilöt. Myös ympäristövastaavien verkostolta on kysytty mielipiteitä.

4.1. TOIMINNAN TASOT:

Oppilaan taso

Kaikilla oppijoilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa koulun kestävään kehitykseen. Tietojen oppiminen, arjen toimintakulttuurissa mukana oleminen ja vaikuttaminen antavat oppijoille tärkeitä taitoja tulevaisuutta varten. Luonnossa liikkumisen taidot ja luontoyhteys edistävät hyvinvointia.

Henkilökunnan taso

Jokaisella koululla on ainakin yksi ympäristövastaava, mutta kestävyyskasvatuksen kehittäminen on koko henkilöstön yhteinen tehtävä. On tärkeä tiedostaa, miten henkilöstön näyttämä esimerkki vaikuttaa oppilaisiin. Kestävyysasiat tuodaan opetukseen eri oppiaineiden tunneilla. Tietoa ja osaamista jaetaan ja tehdään yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään myös muiden koulujen ja toimijoiden kanssa. Luontoympäristöä hyödynnetään opetuksessa kaikilla luokkatasoilla.

Johtamisen taso

Rehtorin antama arvostus, kannustus ja tuki on tärkeää kaikessa koulun kestävyystyössä. Hän varmistaa resurssivisiisautta tukevan toimintakulttuurin muodostamisen varaamalla suunnitteluun ja toteuttamiseen aikaa ja nostamalla aiheita säännöllisesti esille. Koulutusten avulla lisätään henkilöstön ymmärrystä ja osaamista.

Hallinnon taso

Koulujen toimintaa tuetaan hallinnon tasolla kestävä kehityksen ohjelman avulla. Johtoryhmällä on vastuu kehittämisestä ja resurssien varmistamisesta. Taloudelliset resurssit myöntää sivistyslautakunta ja kestävä kehityksen toteutumisesta vastaa palvelujohtaja. Kasvun ja oppimisen palveluiden ympäristöyhdyshenkilöt koordinoivat koulujen ympäristövastaavien toimintaa ja vastaavat resurssivisiisautoimenpiteiden raportoinnista.

Toimintaa tapahtuu oppilaan tasolla, kun sitä kannattelevat tasot ovat kunnossa.

4.2. KESTÄVYYSKASVATUKSEN PORTAAT JYVÄSKYLÄN PERUSOPETUKSESSA:

Jyväskylässä koulut etenevät kestävään tulevaisuuteen porras kerrallaan. Ensimmäiselle portaalle pääsee toteuttamalla lukuvuosisuunnitelman resurssiviisauteen liittyvät kohdat. Kestävyyskasvatus on koko koulun yhteistä toimintaa, joten portailla eteneminen tarkoittaa vastuun jakamista ja toiminnan näkyvyyden laajentamista. Kahdella ylimmällä portaalla toimintaa kehitetään päämäärätietoisesti esimerkiksi jonkin 4.7. kohdassa mainitun järjestelmän avulla.

5. Vihreä lippu tai keke-sertifikaatti

4. . Toimintakulttuuri on vahvasti kestävä. Käytössä on järjestelmä vuosittaiseen kehittämiseen.

3. Koululla toimii henkilökunnan tiimin lisäksi oppilastiimi ja ne toimivat aktiivisesti.

2. Koululla on henkilökunnan ympäristötiimi. Vihreät tavat on sanoitettu ja näkyvillä arjessa.

1. Koululla on nimetty ympäristövastaava ja lukuvuosisuunnitelmaan on kirjattu koulun omia toimenpiteitä resurssiviisauden kehittämiseen.